

Telescopi

**Bibliothèque et Archives nationales
du Québec (BAnQ): una institució
cultural innovadora**

Bibliothèque et Archives nationales du Québec (BAnQ): una institució cultural innovadora

Christiane BARBE

Consellera delegada. Bibliothèque et Archives nationales du Québec

christiane.barbe@banq.qc.ca

cbarbe@fcsq.qc.ca

Article rebut el maig de 2017; revisat el juny de 2017.

Fundada el 2006, en la seva forma actual, la Biblioteca i Arxius Nacionals del Quebec (BAnQ) és el resultat de la fusió de dues grans entitats nacionals: Arxius Nacionals del Quebec, que data del 1920, i la Biblioteca Nacional del Quebec, creada el 1967 i que es va unir, més endavant, a la Gran Biblioteca del Quebec, l'any 2002.¹ Aquesta institució nacional, basada en l'intercanvi de col·leccions, experiència i saber fer, és responsable de recopilar, processar, conservar i valorar el patrimoni documental del Quebec per al benefici de les generacions presents i futures. Gràcies a la Gran Biblioteca, ubicada al cor de Mont-real, BAnQ també ofereix els serveis d'una gran biblioteca pública a tots els quebequesos. La plataforma digital² de BAnQ, accessible a tot el món, permet que la institució, a més, funcioni i es difongui com una biblioteca virtual. La riquesa de les seves col·leccions i activitats culturals, els llocs físics repartits per tot el territori del Quebec i la presència dinàmica que té en el món digital converteixen la BAnQ en una institució de la memòria i el coneixement que ofereix a tots els quebequesos un accés democràtic a la cultura i el coneixement.

1. Si desitgeu obtenir un resum de la història d'aquestes institucions i un avançament de les seves col·leccions, consulteu Guy Berthiaume i Pascale Ryan, «Bibliothèque et Archives nationales du Québec: le choix de la convergence», *Bulletin des bibliothèques de France* (núm. 6, 2013), p. 47-53.
2. La plataforma es pot consultar en aquesta adreça: <<http://numerique.banq.qc.ca/>> [Consulta: 05/05/2017]

Unificar per consolidar

La creació de la BAnQ, el 31 de gener de 2006, va ser un important repte organitzatiu per a la nova institució.³ De fet, calia establir una oferta coherent de serveis per als usuaris, unificar les eines de recerca, uniformar les normes i pràctiques i enfortir la presència de la BAnQ a tot el territori a través de la integració dels deu centres d'arxius oberts al públic. Un cop integrats en la BAnQ, s'han ampliat els seus mandats i les seves responsabilitats per incloure, a més de l'adquisició, conservació i difusió dels arxius públics i privats, el dipòsit legal i la devolució de documents agafats en préstec de la Gran Biblioteca. Sobre la base de la transversalitat i la posada en comú dels recursos i els serveis per dur a terme els mandats i missions assignats, la BAnQ ha estat capaç de presentar una oferta millorada i més coherent als ciutadans del Quebec.

La fusió que ha experimentat l'entitat és la culminació d'un llarg procés que s'inscriu en un context mundial que obliga els centres documentals a reinventar-se, sobretot a causa del gir documental que han d'adoptar, mitjançant la reconsideració dels serveis que ofereixen, per respondre cada vegada millor a les necessitats dels usuaris. Després de més de deu anys de molts esforços per unir les respectives herències en biblioteconomia i arxivística, per consolidar la seva identitat i per millorar l'oferta de serveis, podem dir que la BAnQ ha complert les promeses fetes quan es va crear la nova institució. Aquest èxit es basa tant en el respecte de les disciplines de biblioteconomia i arxivística, com en el reconeixement de l'experiència de tothom i la disposició de tots els empleats a treballar junts en projectes unificadors. En els últims anys, la BAnQ ha estat capaç, doncs, de multiplicar els projectes innovadors de valorització del patrimoni documental del Quebec, així com les col·laboracions, amb l'objectiu de

promoure les biblioteques entre la ciutadania i els responsables polítics, i de difondre la cultura del Quebec. Per tant, s'ha posicionat com la institució d'avantguarda i de referència dedicada a l'enriquiment del coneixement i la cultura de tots els quebequesos.

Col·laboracions que fomenten la bona difusió de la BAnQ i la cultura quebequesa

La Declaració de les biblioteques del Quebec

De la reflexió sobre la contribució essencial de les biblioteques en la formació, l'educació, el perfeccionament, la integració social i l'èxit individual en neix, l'any 2014, el projecte per redactar una Declaració de biblioteques del Quebec.⁴ Igual que la Unesco en el seu Manifest sobre la biblioteca pública,⁵ la Declaració recorda, en primer lloc, la raó de ser de la biblioteca: garantir un «accés lliure i il·limitat al coneixement, el pensament, la cultura i la informació». Escrita de manera col·legiada pels membres de la Mesa Permanent de Diàleg de Biblioteques del Quebec, creada pel Ministeri de Cultura i Comunicacions del Quebec el 2002 i presidida per la BAnQ, la Declaració reafirma la contribució essencial de les biblioteques a la vitalitat social, la prosperitat econòmica i la riquesa cultural de la societat del Quebec.

La Mesa Permanent de Diàleg de Biblioteques del Quebec inclou representants de 12 organismes i ministeris relacionats amb l'àmbit de les biblioteques. Els seus membres són els portaveus de més de 4.000 biblioteques desplegades a través del vast territori del Quebec, i entre les quals s'inclouen biblioteques públiques, biblio-

3. Consulteu: Christiane Barbe, «Bibliothèque et Archives nationales du Québec: l'harmonisation après la fusion», I2D: *Information, données & documents* (núm. 3, 2015), p. 60-61.

4. El text de la Declaració de les biblioteques del Quebec està disponible a: <http://mabibliothequejyvais.com/media/declaration_biblio_qc.pdf> [Consulta: 05/05/2017].

5. El Manifest de la Unesco sobre la biblioteca pública està disponible a: <http://www.unesco.org/webworld/libraries/manifestos/libraman_fr.html> [Consulta: 05/05/2017].

Sobre la base de la transversalitat i la posada en comú dels recursos i els serveis per dur a terme els mandats i missions assignats, la BAnQ ha estat capaç de presentar una oferta millorada i més coherent als ciutadans del Quebec.

teques vinculades a centres d'ensenyaments universitaris, preuniversitaris, d'educació primària i de secundària, així com biblioteques especialitzades en el sector laboral.

L'any 2015 es va concretar el text de la Declaració, i se'n va presentar una primera versió al Congr s de Centres Documentals, celebrat a Mont-real el novembre del mateix any. A continuació, el document es va sotmetre a consulta pública. Els comentaris rebuts van portar els membres de la Mesa a aprovar, per unanimitat, una vers  definitiva de la Declaració durant la primavera de 2016.

La presentació de la Declaració a l'Assemblea Nacional del Quebec, el 19 d'octubre de 2016, que va fer Luc Frotin, ministre de Cultura i Comunicació i ministre responsable de la protecció i promoció de la llengua francesa, va anar seguida d'una extensa campanya de sensibilització en els mitjans de comunicació per fomentar el suport entre els legisladors i l'opinió pública. Vint-i-vuit personalitats públiques quebequeses de diferents sectors d'activitat (negocis, esports, salut, arts, cultura, etc.) van decidir donar suport a aquest procés. Els seus testimonis sobre la contribució de les biblioteques en les seves vides i en el desenvolupament general de la societat es poden consultar al lloc web *mabibliothequejyvais.com*.

I no s'acaba aquí: properament es publicar  la Declaració al lloc web de la Unesco, en què experimentarà un nou impuls.

Fotografia: Bernard Foug re

Grande Bibliothèque, a Montreal. Bibliothèque et Archives nationales du Québec.

L'Square (la Plaça)

La convicció que les biblioteques tenen un paper per desenvolupar en l'èxit educatiu dels adolescents també va tenir un pes transcendental en la creació de l'Square, un espai creatiu digital per a joves de 13 a 17 anys. El projecte es divideix en dues parts: un espai físic ubicat a la Gran Biblioteca, a Mont-real, i una plataforma digital col-laborativa accessible per a tots els adolescents del Quebec.⁶ Inaugurat el novembre de 2016 gràcies a una col-laboració entre la BAnQ, la Fundació BAnQ i Banque Nationale du Canada, l'Square es va crear per contrarestar l'escassa representació d'adolescents entre els abonats de la BAnQ. D'altra banda, tenint en compte que al Quebec només el 70 % dels joves acaben els estudis secundaris, la BAnQ aposta pel foment del plaer per la lectura, per la creació i per compartir idees, i posa els joves en contacte amb altres formes de llegir i escriure, diferents de les que els envolten cada dia.

El mobiliari de treball modular de l'Square s'ha dissenyat per proporcionar als adolescents àrees de treball individual i de grup, així com espais per relaxar-se i socialitzar-se. La creació d'àudio i de vídeo, l'animació imatge per imatge, la fotografia, la infografia, els videojocs, la realitat virtual, la rob tica i l'electr nica, el modelatge i la impressió

6. La plataforma es pot consultar en aquesta adreça: <<http://square.banq.qc.ca/>> [Consulta: 05/05/2017].

3D són algunes de les activitats que els joves poden explorar gràcies als equips de tecnologia punta disponibles en aquest espai.

L'Square és el fruit del treball d'ideació desenvolupat a partir de l'enfocament que coneixem com a «col·laboratiu». Amb l'objectiu de garantir que la idea original respon a les seves necessitats, els adolescents van participar en les etapes preliminars i durant tot el procés de disseny. El nom i la identitat visual de l'espai, doncs, s'han desenvolupat en col·laboració amb una dotzena d'adolescents.

Fotografia: Michel Legendre

Espai per als joves, Square Banque Nationale, a la Grande Bibliothèque, 2016. Bibliothèque et Archives nationales du Québec.

Una biblioteca per a adolescents i un laboratori d'innovació

La creació de L'Square és només un primer pas en la reinvenició de l'oferta de serveis destinada als adolescents i en la integració de tecnologia punta a la biblioteca. La segona fase tindrà la forma d'una biblioteca laboratori que

respondrà a les necessitats dels adolescents. El gener de 2016 el Ministeri de Cultura i Comunicacions del Quebec i la ciutat de Mont-real van confiar a la BANQ la rehabilitació de la biblioteca de Saint-Sulpice.⁷ L'edifici, classificat com a immoble de valor patrimonial, està situat al cor del Barri Llatí, a Mont-real, i és un símbol cultural important. La Biblioteca de Saint-Sulpice, que es va inaugurar el 1915, és una de les primeres biblioteques públiques de parla francesa a Mont-real. Destinada, en un principi, al públic en general i als investigadors, de seguida esdevé un avançat centre de convergència i de trobada de la societat literària, intel·lectuals i artistes, així com del públic en general. Va ser seu de la Biblioteca Nacional del Quebec de 1967 a 2004.

En un context arquitectònic i tecnològic en què es re-troben l'antiguitat i la modernitat, la BANQ posarà, sota el mateix sostre, una biblioteca per a adolescents i un laboratori d'innovació i creació per a persones de totes les edats. La biblioteca per als adolescents oferirà col·leccions de novel·la, música, còmics, videojocs i jocs de taula; espais de treball individuals i col·lectius i espais per relaxar-se i socialitzar-se. També proporcionarà una àrea de recepció per a grups escolars, destinada a formació i a presentacions, així com un programa ric en activitats dirigides pel personal i per actors del sector artístic, cultural i tecnològic. Per la seva banda, tenint en compte que està situat al cor d'una «ciutat intel·ligent i digital» com és Mont-real, el laboratori d'innovació social, artística i tecnològica es dirigirà a un públic diversificat. Proporcionarà un espai de treball de tipus laboratori multimèdia o medialab, dedicat a la creació i a les arts digitals, així com un taller de fabricació tecnològica on es podran fabricar prototips de baix cost i crear obres artístiques o qualsevol altre tipus d'objecte mitjançant l'ús, per exemple, d'impressores 3D.

Més que un espai de creació tecnològica, la BANQ Saint-Sulpice vol esdevenir un vector de canvi que permetrà que tots els ciutadans explorin, experimentin i innovin.

7. El comunicat de premsa està disponible en aquesta adreça: <http://www.banq.qc.ca/a_propos_banq/salle_de_presse/communiques_de_presse/communiqu.html?c_i_d=a90ebddc-6a40-42d7-bd56-4704f4b540f7&an=2016> [Consulta: 05/05/2017].

L'espai serà un punt d'ancoratge obert a tothom, que promourà l'autonomia, la inclusió social i, en conseqüència, l'èxit educatiu.

Fotografia: Michel Legendre

Bibliothèque Saint-Sulpice, a Montreal. Bibliothèque et Archives nationales du Québec.

Els projectes de col·laboració de la BAnQ a la Wikimedia

Des del 2014 la BAnQ desenvolupa projectes innovadors en l'àmbit cultural digital i es considera una organització pionera que participa de manera directa en l'augment del contingut patrimonial del Quebec disponible a l'enciclopèdia Viquipèdia, una primícia al Canadà. En certa manera, són la història i la cultura del Quebec les que es refermen al lloc web col·laboratiu. La participació de la BAnQ en l'univers Viquipèdia s'expressa principalment a través de la seva col·laboració en tres activitats: la formació dels contribuïdors, l'enriquiment de Wikisource i també de Wikimedia Commons.

«Dimarts toca Viqui!»

Durant els tallers mensuals gratuïts i obertes a tothom que s'ofereixen a la Gran Biblioteca i als quals també es

pot accedir a través de videoconferència, els viquipedistes experimentats, juntament amb arxivers i bibliotecaris de la BAnQ, comparteixen els seus coneixements amb tots els que vulguin contribuir en l'enciclopèdia. Els tallers mensuals gratuïts, que es titulen «Dimarts toca Viqui!», se centren en la formació del públic en general i volen millorar el contingut en llengua francesa relatiu al Quebec de la Viquipèdia, augmentar el nombre de contribuïdors quebequesos, així com treure profit dels recursos documentals i professionals que ofereix la BAnQ. Els tallers reuneixen viquipedistes experimentats, així com arxivers i bibliotecaris de la BAnQ, que comparteixen els seus coneixements amb tots els que vulguin contribuir en l'enciclopèdia. A través de la creació o millora d'articles sobre la cultura i la història del Quebec, aquests tallers també tenen com a objectiu millorar la difusió que es fa en l'àmbit internacional del Quebec, Nova França, el Canadà francès i, de manera més àmplia, l'Amèrica francesa.

Wikisource

La BAnQ posa a disposició dels contribuïdors de Wikisource una biblioteca digital internacional multilingüe, llibres publicats i documents d'arxiu d'interès històric, tots de domini públic, digitalitzats i difosos, per permetre'n la transcripció, d'acord amb les regles sobre els drets d'autor i les normes establertes per la comunitat. Aquesta iniciativa promou el descobriment, a través de la transcripció i la lectura, d'esdeveniments o aspectes de la cultura del Quebec. Se'n poden beneficiar els residents del Quebec i el conjunt de la població francòfona. Aquesta transcripció també facilita la lectura en tots els dispositius electrònics i el processament de la informació amb mitjans digitals, com per exemple la recerca de text complet. D'aquesta manera, es poden redescobrir, descarregar i compartir, de manera gratuïta, novel·les i obres antigues, com ara *Catéchisme du diocèse de Sens* (Catequisme de la diòcesi de Sens), el primer llibre imprès al Canadà, o *350 recettes de cuisine* (350 receptes de cuina), de Jeanne Anciaux, publicat el 1915.

Wikimedia Commons

Amb l'objectiu de proporcionar contingut visual als viquipedistes per il·lustrar els articles de la Viquipèdia, els arxivers de la BAnQ també han seleccionat, seguint criteris predefinits d'interès enciclopèdic, 3.000 fotografies procedents dels fons d'arxiu de la institució. Les fotografies s'han penjat a Wikimedia Commons, una mediateca d'arxius d'ús lliure. Aquests milers d'imatges del patrimoni cultural del Quebec estan disponibles, a partir d'ara, per millorar els articles de l'enciclopèdia en francès, però també en les diferents versions lingüístiques de la Viquipèdia. En utilitzar una plataforma pública d'abast internacional per posar a disposició el contingut patrimonial, la BAnQ ofereix un nou accés i una visibilitat millorada al patrimoni documental del Quebec i, més en general, a la cultura del Quebec a tot el món.

En 18 mesos, les imatges pujades a Wikimedia Commons es van integrar en 1.017 articles de la Viquipèdia, publicats en 127 idiomes. Entre el juliol del 2014 i el febrer del 2017, aquests articles s'han consultat 86 milions de vegades, cosa que ha tingut com a conseqüència directa la millora de la visibilitat internacional de la BAnQ. No es pot ignorar el potencial de difusió de Wikimedia Commons fora de les plataformes de l'univers Wikimedia. Gràcies a la qualitat de la seva indexació, els primers resultats d'una recerca d'imatges en un motor de cerca (Google, Yahoo, Bing, etc.) provenen, en general, de Wikimedia Commons. La influència local i internacional de la BAnQ i les seves col·leccions: vet aquí la força d'internet i de l'univers Wikimedia.

Els projectes de la BAnQ a la Wikimedia van rebre aplaudiments en la primera conferència internacional de Wikisource, que va tenir lloc a Viena el novembre del 2015. De fet, Wikimedia França va mostrar interès pel model desenvolupat per la BAnQ, igual que Wikimedia Canadà, amb vista a una possible renovació de la seva col·laboració amb l'Arxiu Nacional de França. El desembre passat, el projecte de col·laboració de la BAnQ a Wikimedia va guanyar el premi Rayonnement International al

Amb l'augment de la presència de les seves col·leccions en l'univers del lloc web col·laboratiu i la cooperació fructífera amb la comunitat de la Viquipèdia i d'Historypin, la BAnQ es posiciona com un actor important en la participació ciutadana.

reconeixement internacional que atorga l'Institut d'Administració Pública del Quebec, pel seu caràcter innovador i per la qualitat de la gestió i la mobilització que van portar a dissenyar-lo i implementar-lo.

Historypin

Des del 2014 la BAnQ també està present a Historypin, la plataforma col·laborativa que permet descriure, datar i comentar imatges antigues, geolocalitzar-les i sobreposar-les a imatges contemporànies del paisatge urbà a través de Google Streetview. Bibliotecaris i arxivers treballen per seleccionar i marcar sobre el mapa del Quebec documents iconogràfics —fotografies, postals, gravats, cartells— amb informació històrica associada. Per mitjà de la geolocalització de les imatges, Historypin ofereix una nova manera d'identificar fonts iconogràfiques i de difondre el patrimoni documental del Quebec.

Algunes col·leccions d'imatges dipositades a Historypin es van crear gràcies a una col·laboració amb el Laboratori d'Història i Patrimoni de Mont-real (LHPM) de la Universitat del Quebec, a Mont-real, que veu la ciutat en el seu paper de centre d'intercanvi de béns, persones i coneixements. També han col·laborat en la recerca d'artefactes i la publicació de continguts estudiants en pràctiques de la Facultat de Ciències de la Informació de la Universitat McGill i de la Facultat de Biblioteconomia i Ciències de la Informació de la Universitat de Mont-real.

Amb l'augment de la presència de les seves col·leccions en l'univers del lloc web col·laboratiu i la cooperació fruc-

tífera amb la comunitat de la Viquipèdia i d'Historypin, la BANQ es posiciona com un actor important en la participació ciutadana. Reconegut com un model de gestió i de col·laboració, el projecte de Wikimedia demostra, sense cap mena de dubte, l'adveniment d'una veritable cultura de cooperació basada en la participació ciutadana en la vida cultural. Si les institucions de memòria com ara la BANQ segueixen especialitzades en la conservació, organització i difusió del patrimoni documental, a partir d'ara han d'aprofitar el coneixement dels usuaris i dels seus comportaments amb relació a la informació per arribar

allà on són, i això multiplicant els mitjans de comunicació. També poden estar en el centre del desenvolupament d'una intel·ligència col·lectiva, en què tots participen en la creació d'una memòria comuna, amb un esperit d'obertura i d'accés a la diversitat de les cultures. Finalment, mitjançant una presència cada vegada més forta a internet, un augment del volum de continguts digitals i la millora continuada de l'accés a aquests, la BANQ es posiciona com un actor clau i essencial per preservar i fer accessible el patrimoni documental del Quebec i, més en general, per difondre la cultura quebequesa per tot el món. ■

LA TRANQUIL·LITAT QUE DÓNA ESTAR EN BONES MANS

IMPRESSIÓ OFFSET & DIGITAL

Informat a : www.sprintcopy.com

Sprint Copy
934 463 900

WE PRINT THE DIFFERENCE
Còrsega 546 - Tel. 934 463 900
sp@sprintcopy.com
www.sprintcopy.com